

DZIEWIĘĆ (352) *nm*

e jasne.

N (*cum m pers*) dziewięć (10). (*cum subst*) dziewięć (68). ◊ *G* dziewięci (34), dziewięć (3), dziewięci (1), dziewi(&oslash)ciu (1); -i : -u *ZapWar* (1 : 1); (do) dziewięć *OpecŻyw* (2), *Leop*; dziewięci: dziewięci *GrzepGeom* (2 : 1). ◊ *D* dziewięci (2) *Leop*, *RejPos*, dziewięciom (1) *Strum*, dziewięć (1) [w przykładzie: twojej trojej dziewięć sile] *LibMal*. ◊ *A* (*cum m pers*) dziewięć (5). (*cum m an*) dziewięć (2). (*cum subst*) dziewięć (191). ◊ *I* dziewięcią (14), dziewięciu (2), nad dziewięć (1) *OpecŻyw*; -ą : -u *WyprKr* (1 : 2). ◊ *L* dziewięci (11), dziewięci (4), dziewięciu (1); dziewięci *FalZioł*, *GliczKsiąż*, *Leop* (2), *OrzRozm*, *BielKron*, *SienLek*, *Calep*, *GostGosp*, *SarnStat*, *CzahTr*; dziewięci *Mącz* (2), *SkarŻyw*; dziewięci : po dziewięciu *BudBib* (4 : 4).

Składnia orzeczenia: dziewięć (kogo, czego) jest, było będzie (29), *dziewięć (kogo, czego) są, byli, będą* (5); *dziewięć (kogo, czego) jest, było, będzie* *MetrKor* (2), *LibLeg*, *LibMal*, *FalZioł*, *KłosAlg*, *KrowObr*, *HistAl*, *UstPraw* (2), *WyprKr*, *BibRadz* (2), *RejPos* (2), *BudBib* (2), *CzechRozm*, *ModrzBaz*, *Oczko*, *SkarŻyw*; *dziewięć (kogo, czego) są, byli, będą* *KlonŻal*; *dziewięć (kogo, czego) jest, było, będzie: dziewięć (kogo, czego) są, byli, będą* *Leop* (1 : 1), *BielKron* (3 : 1), *GrzepGeom* (1 : 1), *WujNT* (2 : 1).

Składnia przydawki: ty, tych, tym dziewięć (czego) (6); tę, tą dziewięć (czego) (3); ty, tych, tym dziewięć (czego) *Leop*, *SkarJedn*, *SkarŻyw*, *WujNT*; *te, tą dziewięć (czego)* *LibMal*, *ModrzBaz*; *ty, tych, tym dziewięć (czego): te, tą, dziewięć (czego)* *RejPos* (2 : 1).

Składnia rzędu lub zgody z rzeczownikiem lub zaimkiem przedmiotu liczonego dla poszczególnych przypadków: w składni rzędu: N (46), *A* (170), *I* (15), *L* (6); *w składni zgody: D* (2), *L* (8); *w składni rzędu lub zgody G* (29).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII (z Cn) - XVIII w.

Liczebnik główny: novem Murm, Mymer¹, Mącz, Calep, Cn (352) : Novem. Newne Dzyewyęc. Murm 199; *Mymer¹* 42v; á potem łtych rzeczy vcziń iedny piłuy s firopem polney ruty wliczbie dziewięć *FalZioł* I llb; *Weźmi [...] fig w liczbie dziewięć FalZioł* I 66c, 7b, 18a, 23c, 28d, 75d (12); *KłosAlg* A4; *BielKron* 438v; *Novenarius numerus, Dźiewiątna lidźbá/ lidzbá która w łobie dziewięć zámika. Mącz* 251b, 251b; *Calep* 704b, 705a.

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem oznaczającym przedmiot liczony (czasem z elipsą rzeczownika) (322):

W składni rzędu z rzeczownikiem oznaczającym przedmiot liczony (237): yeszlym mu shadal dzyewyacz ran krwawych y zynych vedluk posw thom vczynyl za yego poczathkyem gdy my droga zasthypyl *ZapWar* 1522 nr 2282, 1502 nr 1910, 1542 nr 2559; *BierRaj* 17; *OpecŻyw* 35v, [61], [80], 88, 147v, 179; *PatKaz I* 14; *PatKaz II* 27, 39, 40, 41 v, 42, 53v, 56v, 57, 70, 70v, 78v; *PatKaz III* 118v; *Weźmi łoku opichowego dziewięć łyżek FalZioł* I 8b, I 21c, 26d, 43d [2 r.], II 15b, V 91v (16); *MiechGlab* 13, 48, 74; *Iednak w prawdzie/ dziewięć iest łpher [...] ktore łie zawłze nad nami w łodzin cłtyrzy y dwadziefcia/ to iest przez ieden dźień/ w około obraczią. KłosAlg* A4; *MetrKor* 62/171v [2 r.]; *kthorego on konya w Gorkach kaczmazewi kozłowi za dzyawyacz wyardunkow przedal. LibMal* 1544/90v, 85, 86v, 1545/102, 1546/115, 1547/135 (12); *LibLeg* 11/141, 156v; *RejKup* t6; *HistAl* Dv; *MurzNT* 196; *GliczKsiąż* I6; *Iesłize nie łprawiedliwie przyłyęgał/ day Bog aby ná cię łpadłá*

siárká/ fmoła/ y ogień pałaiący/ iáko fpadála ná Sodomę dziewięć dni y dziewięć nocy. *GroicPorz* aa2v, bb2 [2 r.], bb2v; *KrowObr* 197v; *RejWiz* 53v; *Leop Lev* 25/8, 4.*Reg* 17/1, 2.*Esdr* 11/6, 4.*Esdr* 4/40, 8/8, 2.*Mach* 8/24, 12/10; *UstPraw* E3; SzAta Opadla Adamałkowa czarna. s dziewięciu bramow Axamitnich. *WyprKr* 72v, 17v [2 r.], 20, 70v, 89, 110 [2 r.]; *BibRadz Gen* 5/27, 11/18, *Num* 1/23, 2.*Reg* 18/2, 2.*Par* 29/1, 2.*Mach* 8/24, II 103a marg; [*Pan Bog*] przykazał dzieśiąty fno p dawać Káplanowi/ oltháwiwfzy domá kořdemu po dziewięci fno pow *OrzRozm* Hv; á Krol Angielłki w then czás vmarł/ á fyna Edwardufa w dziewięci lat ná fwe mieyfce náznaczył *BielKron* 228v; thym czáfem namioty z Budziniá przyfzły y prochy y dziálá wielkie/ y dziewięć dziál od Wiedniánow pořłanych. *BielKron* 307, 10, 22, 22v, 42, 88v (50); *Mqcz* 251b, 401c; á tho tak ma ná noc wypić/ kthory ma wątrobę zápaloná/ á ma tego czynić po dziewięć dni. *SienLek* 89, 59, 59v, 86 [2 r.], 93; *LeovPrzep* b, D3v, E2v; *GórnDworz* Z7; *GrzepGeom* I4 [2 r.], Mv, Nv [2 r.], N2 [3 r.]; á Krol Apollon pływál po morzu dziewięć lat żony żáluiać. *HistRzym* 21v, 18, 21v; *RejPos* 166, 196, 212v, 215; Dwor Xiążęciá Chryřtophá teř był/ dziewięć mil od Párnawy ku Rydze. *KwiatOpis* C3v, D2; *RejZwierc* 108v; *BudBib* B, *Gen* 11/19, 17/24, *Num* 1/23, *Lev* 25/8 (8); Wyfokość Grobléy ku Dźiewięciám łokci/ potrzebuie zakłádu łokci 26, *Strum* D4, Ev; *CzechRozm* 32v, 136, 148, 156v, 165v; Do ktorey rzeczy vczynienia/ niepomáłuby fię drogá podála/ tą dziewięciá ořob [*his novem viris*]/ ktorziby záwždy byli weřpołek/ á o wfzytkich rzeczách y fprawách/ fpolnieby fię porozumiewáli. *ModrzBaz* 92v, 92v, 121; *SkarJedn* [A *2]v; *Oczko* 29v; y vmarło ich ná tey pořludze bráciey 22. męřczyzny: niewiałł ktore niewiałłtom flżyły/ ořmnařcie: Káplanow dziewięć: Klerykow pięć *SkarŻyw* 460, 166 [2 r.], 251, 258, 352, 493 [2 r.] (12); *StryjKron* 325, 617; *CzechEp* 310; *KlonŻal* D2v; PRzy boku tegoż męřá/ dziewięciá gwiazd wity/ Kwitnie Cnéy Ariádny więniec znákomity. *KochPhaen* 3; *WerGořc* 263; *GórnRozm* K4v; *KochWróż* 39; *Calep* 338b, 704b; *LatHar* + + +2, 318, 336, 473, 666 (7); *WujNT Luc* 15/7, s. 512, 514, 669 [3 r.], Xxxxxv (8); *SarnStat* 407, 714, 953, 1078 [2 r.]; *KlonKr* A3; Y zář Bodogkio také przypomnię Kořzice/ Ktore fą w dźiewięci mil teř od Machowice. *CzahTr* Hv.

W składni zgody z rzeczownikiem oznaczającym przedmiot liczony (10): byli zář w Ierufálem w dźiewięci Kxiężycach/ y we dwudzieřthu dni. [*post novem menses et viginti dies*] *Leop* 2.*Reg* 24/8, *Matth* 18/13; *BibRadz Gen* 11/24, 2.*Reg* 24/8; Enneaptongochelim, Lutnia o dziewięci głofiech *Mqcz* 103d, 103d; A podobno fię teř nam tak zda iáko y onym dzyewięci/ iř nie z dobredzyeyřtwá twego/ ále dla tego iřeř im rořkazał idř do káplanow/ byli vzdrowieni. *RejPos* 215; *SkarŻyw* 152; *Calep* 553a; Dźieřiątnik wiedźiał co fię w dźiewięci domiech dźieie *GostGosp* 144.

G w składni rzqdu lub zgody z rzeczownikiem oznaczającym przedmiot liczony [w tym: po przeczeniu (6)] (29): anym mv zadal dzievyący rany trzech kravych [!] *ZapWar* 1528 nr 2461, 1502 nr 1910, 1529 nr 2353, 1537 nr 2496, 1540 nr 2500; *LibMal* 1546/116v; *Mqcz* 93c, 107c, 145d, 251b, 451b (7); *SienLek* 58v, 152v, 166, 174v; *GrzepGeom* N2 [2 r.]; *RejPos* 166; *ModrzBaz* 92v, 121; okrom tych dziewięci w Ruřkim piřmie wylicźaią inne takie Lácinłkie/ iáko oni mowiá/ Ierezie. *SkarJedn* 232; PRóżno mnie do dźiewięci lat fwe frářłki chowác/ Iáko xiąę mądrzy ludzie zwykłi popráwowác. *KochFr* 78; *Phil* R2; *LatHar* 425, 743; *WujNT Matth* 18/13; Od lat fpełná dźiewięci na pořługách twoich/ Nie żáluwałem zdrowia áni kořztow moich. *CzahTr* I.

Z elipsą rzeczownika oznaczającego przedmiot liczony (46): *OpecŻyw* 60v; á od łiedmi ziarn możelz dawać aż do dziewięć albo do iedennalcie *FalZioł* I 62c; [*dziewięsił*] korzeń ma iako łzafran/ wiele łkorkami odziany, dziewięcią podobno albo więczy *FalZioł* I 64a, I 13c, 15b, 41a, V 77, 115v; *Leop Matth* 18/12; Drobne pieniądze máią być bráne dzyewięć zá pułgrołá *UstPraw* E3; *RejFig* Cc3; *RejZwierz* 27v [2 r.]; W Greckim łtoi Dydráchrná co czyni około łiedmi grołzy Polłkich ábo dzyewięci. *BibRadz* II 12 marg, *Gen* 17/1, 24, II 103a marg; *BielKron* 454; *Mącz* 57b, 251b; *SienLek* 59, 71, 170; *LeovPrzep* D4v, I2, I4; Zásię/ niech będzie płác na dłużá máiac łzełtnáście łznurow Miernickich/ á ná łzerzá dzyewięć. *GrzepGeom* K, I4, N2; *RejPos* 168v; Iełliby łzłó o liczbę tych łędziów zda łię/ żeby dzyewięci było dołyc. *ModrzBaz* 92; *SkarJedn* 231; *Oczko* 8; Od iednéy przyłzłó aż więć do dzyewięci/ A doktorowi mózg łię wełbie máci. *KochFr* 33; *SkarŻyw* 285; *GrochKal* 3; *LatHar* [+12]v, [++2], [++3], [++4], ++5, ++6; *WujNT Matth* 18/12, *Luc* 15/4, 17/17; *SarnStat* 406; [ná pierwłzá expedycyá wypráwuiá mu [*poddani cesarzowi tureckiemu*] dzyewięć dzyełłatego [*tj. dzyewięciu poddanych wyposaża dzyełłatego do łłżby wojskowej*]; ná wtórá expedycyá ółm dzyewiętego: ná trzeciá łiedm ółmego *WerVotum* 15, 6, 7].

Wyrażenia: »dzyewięć dzyewięci« = *dzyewięć razy dzyewięć* (1): Kiedyby cáłé dzyewięć Prętów miał *Actus* ná włzytki łtrony/ tedyby łye náłázłó w nim Półek náłżych dzyewięć dzyewięci/ to iełł/ ółmdziełłat iedno. *GrzepGeom* N2.

peryf. »jedna z dzyewięci (bogiń)« = *Muza* (5): *Erato*, *Una Musarum*, Jedná z dzyewięcy Bogiń *Mącz* 107c, 451b, 454a, 508b; *GrochKal* 3.

»dzyewięć miełłey, księżycow« = *okres dojrzewania płódu w łonie matki* (23 : 2): O móy miłly łynu wezrzy [...] na ten żywot w ktorymes dzyewiętz miełłey przebywál *OpecŻyw* [80], 88, 147v, 179; *PatKaz I* 14; *PatKaz II* 27v, 39, 40, 41v, 42 (11); Idź á łpythay brzemienny/ gdy łie iuż wypełni dzyewięć księżycow [*novem menses*]/ możeli żywot iełłcze iey zátrzymác w łobie płódu? *Leop 4.Esdr* 4/40, 8/8; A ták białeygłowie/ rółpułłnie żyć bárzo nieprzyłłtoi/ a męłłczyznie iuż nie ták/ bo tę dzyewięć miełłey brzemiená nie nołł *GórnDworz* Z7; *BudBib 4.Esdr* 4/39; *CzechRozm* 32v, 156v; *CzechEp* 310; *LatHar* 336, 501.

»dzyewięć razow« (5): *FalZioł* V 110v [2 r.]; A gdy [*Tatarowie*] łie przez gorę Belgian ná tę łtrónę przeprowádzáli dzyewięć rázow nániey kłękáli/ przeto vnich thá lidzbá y dzyłł dzyewięć w wielkemy wadze. *BielKron* 438v, 465; á czynłł tego do dzyewięci rázów *SienLek* 166.

peryf. »dzyewięć łiołłr corek łowiszowych« = *Muzy* (1): Niechże dzyewięć łiołłr corek łowiszowych Prziyđá tu w wieńcách porzádných bobkowých. *KlonŻal* D2v.

»troja dzyewięć łil(a) [= *wszystkie łily życiowe*]« [*używane przy zaklinaniu*] (2): złódzieu [...] wrocłł łzyá záłzyá, boza mocza panny Mariey mocza włczyornkich łzwyetich pomocza yłłch bi thak czyáłłchko było thwoyey moczi, thwoym łtawom, thwoyey troyey dzyewyacz łzyłlye, twoym zadzám yako tym yánczóm czyáłłchko kthorzi wyáłłthwie łzyedzá *LibMal* 1544/84; Vithayczie zarze wıłłczcie trzi panni ydzczielł mi do thego philipa, Rółłthargnyczielłzmu yego łłercze, yego zádze, yego troyá dzyewyáčłzyl, yłłchbi nyemogłł ny picłł ny yelłcz przelł nyey yłłzbi nyemyal woley ny do dzyewky ny do wdowy ny do zádneho łłthworzenia yedynie do łłamey Luciey. *LibMal* 1544/85v.

Zestawienia liczebnikowe (83): WYpełniwŹy miłofciwy pán Iezus dwadzieŹcia dzieŹyŹt lát od fwego narodzenia [...] rzekl. *OpecŹyw* 35v; *BibRadz* 2.Par 29/1; *Oczko* 29v; MiŹtrZ Zákonu Otto ze czterdzieŹciá dŹiewiáŹciá Brátow zábit. *StryjKron* 325; *WujNT Matth* 18/13 [ogólem 5 r.].

OpecŹyw 60v, [61]; *MurzNT* 196; *KrowObr* 197v; *Leop Lev* 25/8, 2.*Esdr* 11/6, *Matth* 18/12, 13; *BibRadz Gen* 11/18, 24, 17/1, 2.*Reg* 18/2, II 103a marg [2 r.] (8); W tym to mieŹcie było Concilium wielkie látá 1414. ná ktorym było Páttryárchow cŹterzey/ Kardynałow dwádzieŹciá y dzieŹyŹt. *BielKron* 283, 61 [2 r.], 164v, 298v, 318v; *Mącz* 503a [2 r.]; Tákowe záczenie Słóncá było ták Źiedm dŹieŹiát lat y dzieŹyŹt/ gdy RegenŹpurg Miáłto zacne wŹięte było przez KŹiáŹę BávárŹkie. *LeovPrzep* D4v, b, D3v, I2, I4; *GrzepGeom* N2; *RejPos* 166 [2 r.], 168v, 196; A ma to PánŹtwo w łobie [...] łto y dzieŹyŹt Zamkow/ okrom Miałt. *KwiatOpis* D2; *BudBib Gen* 11/19, 24, 17/24, *Lev* 25/8, 2.Par 25/1; *CzechRozm* 148; Ale áza tym łpołobem Rzeczpółpolitá nie znácznie ofzukawáia: gdy miáłto łtá dzieŹyŹtidŹieŹiát y dzieŹyŹci iezdnych [*pro 199 equitibus*]/ tylko łto ná woynę idŹie? *ModrzBaz* 121, 121; *SkarŹyw* 125, 208, 285 [2 r.]; *StryjKron* 457; *WerGoŹc* 263; *Calep* 1135b, 1136a [5 r.]; *LatHar* [+12]v, [+2], [+3], [+4], ++5, ++6; *WujNT Luc* 15/4, 7 [ogólem 62 r.].

Alexander [...] przyłzedł do miáłtá ktore zwano Prozopolis/ w ktorym było dzieŹyŹt tyłięcy ludu *HistAl* Dv; *Leop* 2.*Mach* 8/24; *BibRadz* 2.*Mach* 8/24; Prołzowice od Iurká Lángá dŹyewiáŹciá tyłięc złotyŹ cŹyrownych odkupił. *BielKron* 405v, 228, 405v; *GrzepGeom* Mv, N2 [2 r.]; A ták 10.000. Tálentow, czyniá dzieŹyŹtkróc tyłięc tyłięcy złotyŹ: ábo dzieŹyŹt milionow. *WujNT* 75 marg; *SarnStat* 1078 [ogólem 11 r.].

wzyaly ponych okvpv dŹyewyencz y tridzyeŹczy thifzyancz y cŹtheriftha. *LibLeg* 11/141; *BibRadz Num* 1/23; *BielKron* 39; *BudBib Num* 1/23; *SarnStat* 1078 [ogólem 5 r.].

Cf **DZIEWIÁTEK, DZIEWIĘCINA, DZIEWIĘĆDZIESIÁT, DZIEWIĘĆDZIESIÁTY, [DZIEWIĘĆDZIESIĘĆLETNY], DZIEWIĘĆDZIEŹTY, DZIEWIĘĆGŁOSY, DZIEWIĘĆKROĆ, DZIEWIĘĆKROTNY, DZIEWIĘĆLETNI, DZIEWIĘĆLISTNIK, DZIEWIĘĆSET, DZIEWIĘĆSETNY, 1. DZIEWIĘSIŁ, 2. DZIEWIĘSIŁ**